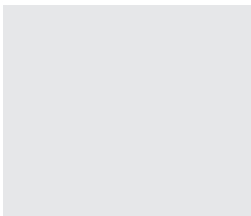

**אורחות הלכה
מהרה"ג זצ"ל**

שביבי אור

הגאון רבי גדליה אייזמן זצ"ל

משגיח ישיבת קול תורה

מתוך גידולי מוסר

גדר איסורי תשעה באב

'כשחרב הבית בשניה רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. נטפל להן רבי יהושע אמר להן וכו' אין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה' [ב"ב ס', ב"], אמר על כך רבי יצחק אייזיק שר זצ"ל שבתשעה באב שהוא יום אחד, הציבור יכול לעמוד בגזירות אלו, וזה הוא גדר איסורי תשעה באב.

*

רחם על ציון

'רחם על ציון כי היא בית חיינו'. לכאורה, יותר נכון לומר 'רחם עלינו כי ציון היא בית חיינו', ומפני כן היא צריכה להבנות כי אין לנו חיים בלעדיה. מדוע צריך לרחם על ציון?

אך האמת היא, שאם ציון היא 'בית חיינו' אם כן צריך לרחם גם עליה מצד 'עולם מתעלה עמו'. ובזה שהכלל ישראל מתעלה מהמקדש, גם המקדש עצמו מתעלה. כמו שאמרו חז"ל [שהביא המסילת ישרים פ"א] 'כיון שראה אור שגנזו הקב"ה לצדיקים שמח'. וכיון שבחורבן בטל 'בית חיינו', צריך אפוא לרחם על ציון שחסרה את עלייתה.

*

נורא אלוקים ממקדשך

'נורא אלוקים ממקדשך' [תהלים ס"ח, ל"ו], היכן אפשר לשאוב מורא אלוקים, שהוא יסוד בריאת האדם? הרי צריך לזה מעין הרגשת מלכות, כבוד מלכות, ושהפחד יקיף אותו. היאך אפשר, בעולם חומרי זה, לקבל הרגשה כזאת? - 'ממקדשך'. רק מהמקדש אפשר להגיע למורא אלוקים כאן בעולם הזה.

אבל יחיד עשי לך

הגאון רבי פנחס מנחם אלטר זצ"ל
כ"ק האדמו"ר מגור

ירמיהו הנביא בנבואתו על החורבן אמר (ירמיהו ה, כו) בת עמי חגרי שק והתפלשי באפר, אָבֵל יחיד עשי לך מספד תמרורים וגו', ומהו אבל יחיד עשי לך, רש"י ורוב המפרשים פירשו אבל של בן יחיד, היינו מי שאין לו אלא בן יחיד ומת, אכן המהרש"א [גיטין נה, א] מפרש שאמר הנביא כי הצרה שנתהווה בבת עמי היא אבל יחיד שלא נעשה כן בשאר אומות, ועל דרך צרת רבים חצי נחמה, והיינו שהיחיד מתוך שאין לו כל נחמה הרי הוא מצטער יותר בצרתו.

והנה מאמר זה 'צרת רבים חצי נחמה' צריך ביאור, וכי איזו נחמה יש לו לאדם אם צרתו היא גם צרת רבים, ולמה ירווח לו בידועו שגם אחרים סובלים ומצטערים. ועוד הרי א' בגמ' [סנהדרין קד, ב], עה"פ לא אליכם כל עוברי דרך, אמר רבה אמר ר' יוחנן מכאן לקובלנא מן התורה, ופירש"י כשאדם מודיע צערו לאחר צריך שיאמר לו לא תבא זאת לך כמו שבאה אלי, כי קשה הוא לשמוע, שפעמים חוזרת עליו [עכ"ל], הרי שהנהגה הראויה היא לבקש שצרת היחיד לא תהיה לצרת רבים ח"ו, ואם כן מהי הנחמה שבכך.

כששאלתי זאת את חמי ז"ל [הרה"ח ר' אברהם מרדכי ז"ל בן דודי הרה"ק רבי משה בצלאל ז"ל הי"ד מגור] השיבני ביאור נאה בזה, כי הנה כאשר באה רח"ל צרה על האדם אזי צערו כפול, כי מלבד הכאב והצער מעצם הצרה, הרי הוא מוטרד ומפוחד מכך שמדת הדין מתוחה כנגדו דוקא, ומן השמים מקפידים עליו, אולם כאשר הוא רואה שצרתו הינה צרת רבים הרי הוא מתנחם בכך שאין הכעס מכוון כנגדו דוקא, ודבר זה חצי נחמה הוא, כי מעתה אין צערו כפול לדמות ולסבור שמידת הדין מתוחה כנגדו דוקא.

לפי ביאור זה יש להעמיק בדברי הנביא אבל יחיד עשי לך, ועל דרך פירושו של המהרש"א. חורבן בית המקדש אינו בגדר צרת רבים, ואין היחיד יכול להתנחם בכך שמדת הדין מתוחה כנגד כל הציבור, אלא כל אחד יש לו חלק בחורבן וחלק בבנין. בית המקדש נבנה מצירוף מעשיו הטובים של כל יחיד ויחיד, כעיר שחבורה לה יחדיו, והחורבן אף הוא נגרם מצירוף עוונותיו של כל אחד ואחד, כל אחד במעשיו הרעים החריב את חלקו שלו בבית המקדש, ועל כן הצער כפול, וזהו אבל יחיד עשי לך. כל אחד ואחד צריך לחפש ולפשפש במעשיו ולהיטיב דרכו, כדי שיבנה את חלקו בבית המקדש.

וכדברים האלה כתב השפת אמת [דברים תר"ד]: כל דור שאינו נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו, קשה להבין שהיו הרבה דורות צדיקי עליון שנאמר שהיה ראוי להיות נחרב בימיהם. ונראה לפרש כי כל ימי הדורות מצטרפין ומתכנסין כל ההארות של עבודת בני ישראל להיות ראויין לגאולה, כי היעלה על הדעת שדור הגאולה יהיו כל כך ראויין בזכותם בלבד לגאולה, רק שזכות כל דור ודור עוזר ומביא מעט בנין בית המקדש, והבנין נמשך כל ימי הגלות כמאמר בונה ירושלם, וזהו שאמרו שכל דור שאינו מסייע לבנינו, וזהו שא' שאינו נבנה בימיו, שאין ימיו בכלל הבנין כנ"ל. וכל אדם בפרט גם כן צריך לידע שכל מעשיו הם סיוע לבנין בית המקדש, וכפי מה שמקבלין על עצמם עול מלכות שמים מסייעין לבנינו כמ"ש הכל מסייעין לבנינו של מלך כו' [עכ"ל].

סגולת הזמן

 הגאון רבי פנחס מנחם אלטר זצ"ל
 כ"ק האדמו"ר מגור

איתא בספרים הק' בשם תלמידי הבעש"ט ז"ל [עי' בעבודת ישראל פר' מסעי בשם הרבי ר' בער ממעזריטש ז"ל, ועוד שם באבות פ"ב מי"ד ופ"ד מ"ז וראה בפ"ג מ"א] מה שיוכל אדם לתקן בתשעה באב שהוא בשפלות אינו יכול לתקן בשמחת תורה [ועי' גם בנועם אלימלך פר' וישב [ד"ה או יאמר וישב יעקב הב']]. שבימים אלו בין י"ז בתמוז ותשעה באב, ימי בין המצרים, יכולים להשיג ולהתקרב כדוגמת הימים הנוראים [ע"ע במהרש"א בכורות ח, ב (ועוד אייתו תרי בעי וכו')].

על דרך משל למלך שבזמן שהוא בביתו קשה מאוד להגיע אליו, אבל בשעה שהוא בדרך, ברחובות עיר, יכול כל אחד להתקרב אליו, וכמו כן בימים אלו שכביכול אין המלך בביתו, והשכינה נמצאת בינינו, יכולים להיות חמי אפי שכינתא, וזהו כל רודפיה השיגוה בין המצרים, רודפי י-ה.

כ"ק אאז"ל הגיד, וכן איתא בספרים הקדושים [עי' באמרי נועם פר' דברים [ד"ה אלה הדברים הד'], שפת אמת שם תרמ"א, שיח שרפי קודש לבין המצרים בשם הרה"ק ר' בעריש מביאלא ז"ל], על מאמרם ז"ל [שבת קיח, א] כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שרמז יש בזה על אלו השבתות שבימי בין המצרים, כי גם בימים אלו יכולים לצאת מכל המיצרים על ידי מעט התבוננות בשבת קודש. לעתיד לבוא לא יהיו גבולות ומצרים, ושבת היא מעין עולם הבא [ברכות נו, ב], נחלה בלי מצרים. בשבת יש שלום בכל העולמות, ויכולים ביותר להתקרב לפני מלכו של עולם.

איתא בגמ' [שם סא, א] אמר רבי יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה, ידוע מאמרו של כ"ק אאז"ל כי אחורי הוא לשון תשובה, והיינו שמוטב להקדים התשובה בחודש אב שהוא מזל ארי ולא להמתין לחודש אלול שהוא מזל בתולה.

ופעם אחת בהליכתי עמו בשלהי חודש אב הוסיף לרמז במה דאיתא שם אחורי אשה וכו' ולא אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין, שאם לא שב בתשובה בחודש אב, אזי יקדים לשוב בתשובה מיד בחודש אלול, אחורי אשה, ולא ימתין לאחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין, חודש תשרי, ראש השנה ויום הכיפורים [ראה עוד באוצר דרשות ומאמרים ח"א עמ' קב]. נמצינו למדים שימי חודש אב מסוגלים לתשובה, להוסיף בעסק התורה ודיבוק חברים, ועל ידי זה יכולים לצאת מכל המיצרים ולהתגבר על כל ההסתרות.

והגית

ארגון עולמי לחינוך והלכה

מעלת ארץ ישראל

הגאון רבי שלמה יהודה טאבאק זצ"ל
מח"ס ערך שי
נמסר ע"י נכדו הרה"ג אריה לייביש ברכפלד שליט"א

ארץ ישראל ירושה

כי תבואו אל ארץ מושבתכם אשר אני נותן לכם [ט"ו, ב']. ופירש"י, בישר להם שיכנסו לארץ. ובמדרש רבה [פר' י"ז סי' ה'] אמר ר' זכאי דשאב, אמרו ישראל לפני הקב"ה, בכל מקום אתה קורא אותה ארץ כנען, וכאן ארץ מושבותיכם, אמר להם חייכם, נתתי אותה לאברהם ליצחק וליעקב, וכולם מן המקרא, והבן יורש את האב וכו', עכ"ל.

והמבואר מהמדרש, שקבלנו ארץ ישראל מדין ירושה מהאבות הקדושים, וכדברי הגמ' [ב"ב קי"ט, ב ע"ז נ"ג, א] שארץ ישראל ירושה היא להם מאבותיהם. ומדייק רבינו, מהו כונת המדרש, "וכולם מן המקרא".

דעת האבן עזרא שניתנה לאבות בדיבור

ומבאר רבינו, במה דיש להקשות, בגוף הדין דארץ ישראל ירושה היא להם מאבותיהם, דלכאורה לא עשו האבות שום קנין, דבפרשת לך כתיב, כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה, ולזרעך עד עולם [בראשית י"ג, י"ד]. וכתב האבן עזרא: לך אתננה, בדיבור, ומביא מהמפרש שמבאר משום שלא בא לידי מעשה עד שהנחילה ה' לבניו.

[ומביא רבינו שמהמדרש ריש פ' שלח, משמע שאכן חולק על סוגיית הגמ', וסבר דאינה ירושה מאבותיהם, דהיה רק דיבור, וכדעת האבן עזרא, ובפשטות כונתו מהמדרש רבה פ' ט"ז, סי' ג', שהקב"ה אמר למשה, אע"פ שהתנתי עם האבות ליתן להם את הארץ, ומתו, איני חוזר בי, אלא ודבר אל בני ישראל ואלקינו יקום לעולם, דמשמע, דמצד הדין היה הקב"ה יכול לחזור בו, משום שלא היה שום קנין רק דיבור, ורק שהקב"ה אמר שאינו חוזר בו].

דעת הרמב"ן שניתנה בחזקה

והרמב"ן שם בפרשת לך כתב: וטעם לך ולזרעך שתחזיק במתנה מעכשיו להנחילה לזרעך. כמו שאמרו רבותינו ירושה הוא להם מאבותיהם, עכ"ל. הרי שמפרש שהאבות קנו בקנין חזקה.

דעת המרדכי שחזקה לא מועלת

וקשה ע"ז, מדין המרדכי [הובא בדרכי משה חו"מ סי' שט"ו, סק"א] במי ששכר בית מראובן לדור בו, מפסח עד עצרת, וקיבלו אצלו לדור בו קודם פורים בתורת חסד, ועתה חזר בו קודם פסח, יכול

בנותימות ההלכה

לחזור בו, דהחזקה שעשה לא מהני, דהחזקה לא מהני אלא לאחר גמר מעשה שראוי להחזיק מיד, יעו"ש. ואם כן כיון דבמתנה זו של ארץ ישראל אמר הקב"ה לאברהם, ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה [בראשית ט"ו, ט"ז], אם כן ניתנה לנו רק שיזכה בה הדור רביעי, ועד אז הוי אינו ראוי להחזיק בה, ולא מועלת החזקה שהחזיק בה אברהם [ומבאר רבינו דיש נידון בדיון המרדכי, אם מהני באמר מעכשיו, וכמבואר בפתחי תשובה סי' שט"ו, סק"א, ובקצוה"ח סי' רט"ז סק"ב, אולם מפשטות לשון המרדכי, משמע דלא מהני גם באמר מעכשיו. ועוד, דלא מצינו שהקב"ה אמר לאברהם מעכשיו].

ועוד קשה, להמבואר בכתובות [פ"ג, א] דכל זמן שלא קנה אדם בדבר, מהני לשון סילוק, בכתוב לאשתו בעודה ארוסה, דין ודברים אין לי בנכסיך, יעו"ש. אם כן כיון שאמרו ישראל בפרשתן [י"ד, ד'] נתנה ראש ונשובה מצרימה, ומיאנו בארץ ישראל, הרי סילוקו עצמן ממנה.

דעת המדרש ניתנה בשטר במלוה הכתובה בתורה

ובזה מבאר, מה דכתב המדרש "וכולם מן המקרא" דבאה לתרץ קושיא זו, במה קנו האבות ארץ ישראל, ולזה מחדש, כיון דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר, לכן יש למתנה זו של ארץ ישראל לאבות, הכתובה בתורה, דין שטר, שעדיף מחזקה. ושוב לא מהני סילוק, כיון שכבר קני בה, בקנין שטר. ובאופן שני מבאר הכונה "וכולם מן המקרא" דכיון שכתוב במקרא, לא מהני סילוק, דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה [כשי' התוס' ריש הכותב ועי' נתיבות סי' ר"ט, סק"ד].

[והנה בגמ' ר"ה י"ג. מביא דבעו מיניה חבריא מרב כהנא, עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ, מהיכן הקריבוהו, אם תאמר דעיל ביד נכרי, קצירכם אמר רחמנא, ולא קציר נכרי, יעו"ש. ובתוד"ה ולא קציר נכרי, הקשו, דלמה מקרי קציר נכרי, הא ארץ ישראל ירושה היא להם מאבותיהם, ותירצו דיש לנכרי חלק במה שזרע, עד כאן. והקשה בבית אפרים [יר"ד סי' ס"ז], דכיון שארץ ישראל שייכות לנו מאבותינו אם כן הוי הנכרי כגולן, והדין הוא שהנגזל טורף הקרקע עם הפירות כמות שהוא, ואם כן אין לנכרי זכיה כלל בפירות. ומתרץ רבינו, דכיון דאמר הקב"ה ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי, הרי שייר הקב"ה הפירות להנכרים, עד שיכנסו ישראל, ואם כן דין ירושה להם מאבותיהם, היה רק על הגוף, ולא על הפירות].

ארץ ישראל עבודת ה' מתוך רצון

דבר אל בני ישראל והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן [כ"ג, י']. ובמדרש רבה [כ"ח, ו'] ר' יוחנן אמר לעולם אל תהי מצות העומר קלה בעיניך, שעל ידי מצות העומר, זכה אברהם לירש את ארץ כנען, הה"ד [לך י"ז, ה'ט'] ונתתי לך ולזרעך אחריו, על מנת ואתה את בריתי תשמור, ואיזה, מצות העומר, ע"כ.

ומדייק רבינו בלשון הקרא "ואתה" את בריתי וגו', דהוא מיותר דהלוא אמר לך ולזרעך אחריו. גם צריך להבין מה דמצות העומר נקרא בשם ברית, וגם מה דעל ידה, יורש את ארץ כנען.

ומבאר, בהקדם ביאור התניא בסידורו, שעיקר עבודת ה' צריך שיהיה מתוך רצון, ומי שעובד

עבודתו מתוך יראת העונש, נחשב יראתו כמו יראת הבהמה מן האדם בהכותה במקל, שאין בבהמה רצון לקבל.

וכן מבואר בזוה"ק [ל"ל הזוה"ק: שדחילו ורחימו הן תרין גדיפין דאורייתא, ובלא דחילו ורחימו לא פרכת לעילא. [אהבה ויראה המה שני הכנפים של התורה והמצוות, ובלי יראה ואהבה אינם פורחות למעלה]. ובזוה"ק [וירא צ"ט: מבואר דעיקר הדביקות והחיבור להקב"ה הוא ע"י עבודה מתוך רצון הלב [דאיתא: דעיקרא דמילתא תליא במלין ובעובדא וברעותא, לאתדבא, ובדא אתמשך מלעילא לתתא, ההוא סטרא דאתדבק בה. [עיקר הדבר תלוי בדיבור ובמעשה וברצון להתדבק, ובזה נמשך ממעלה למטה, אותו הצד שנתדבק בו, מפי' הסולם]. הרי שעיקר האופן להתדבק ולהתחבר בהשכינה, הוא ע"י מעשה המצוות ודיבורי התורה והתפילה שנעשית מתוך רצון].

והנה במצרים, כשהיו משועבדים לפרעה, איתא בספרים שהדעת היתה בגלות, שמקושי העבודה לא היו יכולים להתבונן בדעתם וביציאת מצרים, יצאה הדעת מהגלות.

ובסידור התניא [בשער ל"ג בעומר] מבאר ענין ספירת העומר דשעורים הוא מאכל בהמה. והעבודה הוא לברר וללבן שבע מידות הרעות הבהמיות שיניקתה מעומר שעורים, על"ד. ולאור הנ"ל, עבודת ספירת העומר הוא שעבודת ה' לא תהיה כמעשה הבהמה, בלי דעת ורצון אלא תהיה כמעשה האדם מתוך דעת ורצון [ומבאר רבינו בזה מה דאיתא במדרש שם [אות א'] ה"ד [קהלת א', ג'] מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש. וצריך להבין הקשר למצות העומר. ומפרש רבינו עפ"י דברי הזוה"ק המובא בהערה הקודמת, דהר"ת של עמ"ר ע'ובדא, מ'לולא, רעותא [מעשים, דיבורים, רצון] דיסודה שיהיו כל המעשים והדיבורים נובעים מן הרצון והדעת שהוא מותר האדם מן הבהמה.

וזהו שמביא המדרש הפסוק, מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, שמדבר בעבודה שנעשית בלי רצון, שעמ"ל ראשי תיבות, ע'ובדא מ'לולא ל'בד. ולכן זה נקרא עמל "תחת השמש" שעבודה בלי אהבה ויראה אינם פורחות למעלה, ונשאר למטה, וכמוש"כ [קהלת ג' ל"א] שרוח הבהמה היורדת היא למטה. ובאופן שני מבאר מה דנקרא "תחת השמש" שהמעשים והדיבורים ניכרים בפרהסיא לעין כל תחת השמש, אבל הרצון אין ניכר רק ליודע מחשבות].

ובזה מתבאר, מה דמצות העומר נקרא "ברית" שברית הוא ענין ההתחברות, והוא ע"י עבודה מתוך רצון הלב והוא יסודה של מצות העמר, וזהו שמדגיש הכתוב לשון "ואתה" את בריתי תשמור, ר"ל, שאתה מצד עצמך, מהבנתך ורצונך, לא בעל כרחך, שרק ע"כ תשמור הברית.

ירושת ארץ ישראל

ובזה זכה אברהם אבינו לירש את ארץ כנען שיסודה הוא מדה זו שדרשו חז"ל ארץ כנען, ארץ שרצתה לעשות רצון קונה, שמרוצה בהכנעה [היינו שאר"ץ הוא מלשון רצון, וכנע"ן מלשון הכנעה], וכן מורה הלשון "ארץ מגוריק" ר"ל שתהא יראתך מתוך רצון [והיינו שמגור"ך הוא מלשון פחד ויראה (עי' רש"י תהלים ל"א, ו"ד, מגור מסביב, שמיראין ומפחדין אותי)]. ואוירא דא"י מחכים [ראשית חכמה יראת ה'].

חורבן בית המקדש

הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל
נערך ע"י נכדו הרה"ג יצחק קורלנסקי שליט"א
ראש כוללי טהרות

בבית המקדש נשארה השכינה כקודם החטא

הגמ' (בברכות ג') מביאה ברייתא, א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך, והגיע זמן התפילה ולא רצה להתפלל בדרך, ונכנס לחורבה אחת של ירושלים והתפלל שם, בא אליהו הנביא זכור לטוב ושמר לו על הפתח עד שסיים תפילתו, ולאחר התפילה היה בין אליהו לרבי יוסי משא ומתן בהלכה על כך שהתפלל שם בחורבה, יעו"ש בגמ'.

אח"כ אמר רבי יוסי אמר לי אליהו מה קול שמעת בחורבה זו? ואמרת לי: שמעתי בת קול [לא הקול עצמו אלא מה ששומעים תמיד שיוצא מהקול] "שמנהמת כיונה" נאנחת מתוך צער, ואמרת "אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי", "בנים" אלו כלל ישראל, שמחמת העוונות של הדור הקב"ה החרیب את בית המקדש. "החרבתי את ביתי" בית המקדש הוא ביתו של הבורא עולם, ששם הוא מצמצם שכינתו, שם התקיים תכלית הבריאה שהקב"ה ייעד לפני החטא להשרות שכינתו בתחתונים עם הכלל ישראל. וכמו שרש"י מביא בפר' בחוקותי [פכ"ו, י"ב]: "אטייל עמכם בגן עדן ולא תהיו מזדעזעים ממני" זה היה התכלית של הקב"ה בבריאה, "להשרות השכינה בתחתונים", ומהחטא של אדם הראשון התהפך כל מצב הבריאה כולה, ונעשה חורבן של הבריאה, ולכן השכינה הוצרכה להיות במקום מיוחד בעליונים. אולם הקב"ה רצה שבכ"ז תקיים התכלית של הבריאה ש"להשרות שכינתו בתחתונים". ורצונו ית' התקיים רק בבית המקדש, דבמקום קדוש זה נשאר השראת השכינה של תכלית הבריאה.

"ואמר לי [אליהו הנביא לר"י] חייך וחיי ראשך" לשון שבועה "לא שעה זו בלבד אומרת כך" לא רק ברגע הזה ששמעת את הבת קול "אלא בכל יום ויום ג' פעמים ביום אומרת כך". "ולא זו בלבד אלא בשעה שישראל נכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין 'אמן יהא שמייה רבא' שהוא שבח גדול לבורא עולם הקב"ה מנענע ראשו ואומר: "אשרי המלך" על עצמו, אנחנו לא מבינים את עומק הדברים האלו, "אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך" רואים עד כמה שזה המעלה של איש"ר, "מה לו לאב שהגלה את בניו" מה יש לו לאבא שהגלה את בניו כך מתאונן הבורא עולם, ומצטער "ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם". נורא נוראות!! יוצא שהסבל והצער

של הגלות מי סובל? מי מצטער? ומי נוהם בכל יום ויום ג' פעמים? הבורא עולם!!! כמה חסד ורואים בזה, כמה אהבת הבורא לכלל ישראל רואים בזה.

והבה נתבונן ונחשוב. אם נראה אדם שסובל סבל עצום צער גדול, בשביל צער השני הרי כמה גדול הוא בנשיאת עול עם השני, וכאן אנו רואים שאליהו הנביא אמר לו שזה מה ששמעת את הצער והנהימה של הבורא עולם הוא בכל יום ויום ג' פעמים ביום. והרי ביד הקב"ה היה לא להחריב את בית המקדש, והרי בידו לגאול את הכלל ישראל, והוא אינו עושה זאת וסובל את צער הכלל ישראל, למה? מה הטעם והסיבה? וע"ז באה התשובה בכדי לקרב את הכלל ישראל למקור של קדושת הבורא עולם. מה רואים מכאן? את אהבת הבורא לכלל ישראל. איך רואים את הגלות, אז רחמנא לצלן, מי שלא מבין את הדבר [שבתוך הגלות יש אהבת הבורא] מבטא את הדבר בביטויים קשים, אבל האמת היא להפך, שרואים בזה את התקרבות הקב"ה לכלל ישראל, כי הקב"ה רוצה שנתקרב אליו, שנעמיד את עצמינו על התכלית שהקב"ה רצה לברוא בבריאה "להשריש שכינה בתחתונים". וזהו הג' שבועות ימי בין המצרים.

מידה רעה חמורה יותר מכל התורה

הגמ' אומרת [ביומא ט, א]: "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים" [הם חטאים גדולים שחייבים למסור נפש על זה], אלא מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים מפני מה חרב?", אם חז"ל מגדירים את התקופה של בית המקדש שני בתור "עוסקים בתורה" וודאי שאין הכוונה על עסק התורה כפי ההבנה שלנו, במושגים שיש לנו במתמידים ושקדנים גדולים, אלא זה ממש עסק התורה ביום ובלילה בלי הפסק וכלי הרף בין בדיבור בין במחשבה, עסק התורה איך שחז"ל קובעים עסק התורה! "ובמצוות" היינו קיום המצוות בתכלית השלמות, בתכלית התיקון. "ובגמ"ח" גמ"ח בממון גמ"ח בגוף, עד כמה שבכוח האדם לעשות, זה מה שחז"ל מגלים לנו. ושואלים חז"ל "מפני מה חרב"? וע"ז באה התשובה "מפני שנאת חינוך שהיתה בה". שנאת חינוך זה הפירוש שנאה בלי סיבה. ומה הפירוש בלי שום סיבה. הרי זה לא יתכן שבזמן שהיו עוסקים בתורה, במצוות ובגמ"ח ישנאו בלי שום סיבה. הרי גמ"ח זה הפירוש לב טוב חסד, וא"כ איך יכול להיות שישנאו בחינם? וכפי הנראה שהם סברו שהם צודקים בשנאה שלהם, כי לכאורה אין הסבר אחר וכשמגיעים בכזאת שנאה שאוחזים שצודקים ואפילו חושבים שהם מקיימים בזה מצוה, לכן הגיע להם עונש כ"כ חמור, כי לא עמדו על חומרת הדבר ועוד החשיבו זאת למצוה, וזה הפירוש "ללמדך ששקולה שנאת חינוך כנגד ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים,

ולא זו בלבד אלא שהגמ' שואלת [יומא, שם] "מאן עדיפא? והשיבו: "תנו עיניכם בבירה, ההוכחה הברורה [מי עדיף?]? תהי' בזה שנסתכל על בית המקדש ש"חזרו לראשונים ולא חזרו לאחרונים" מידה אחת רעה, ותהא איזה מידה שתהי', היא חמורה יותר מכל התורה והמצוות.

בנותימות ההלכה

ורבי ירוחם זצ"ל האריך בזה לבאר שענינים של מידות רעות המסורים ללב האדם, בודאי הוא חמור יותר מג' עבירות. ומביא את הגמ' עם דואג ואחיתופל שנטרדו והלכו מן העולם בגלל המידות הרעות.

ואולי אפשר להוסיף שהחומר של החטא, הוא מחמת שלא הרגישו שיש להם איזה חטא, וממילא היו רחוקים מלחזור בתשובה. אבל בבית ראשון שחטאו בע"ז ג"ע ש"ד, ידעו שחוטאים המה, ועמדו על דרך תשובה. אבל שנאת חנם מידות רעות של אדם זה מכוסה משכל האדם כי האדם מלא בנגיעות וחשבונות שקשה לעמוד עליהם, ולכך קשה היה כי לא שבו בתשובה.

כשעומדים בימי בין המצרים, צריכים להתבונן מפני מה חרב בית המקדש, והתשובה היא: ססיבת החורבן הוא כדי שהכלל ישראל יתקרב לבורא עולם ויחזור בתשובה, וכמו שהזכרנו שאין זה ממידותיו של הקב"ה להרחיק ולהתרחק מהכלל ישראל.

ימי בין המצרים צריכים להיות כמו עשרת ימי תשובה

כל התכלית של בין המצרים הוא להתבונן מה היה בית המקדש לכלל ישראל, ש"ישרה שכנינו התחתונים ע"י בית המקדש", כמה אושר היה בזה, והכלל ישראל מחכה על העתיד, על הנצח נצחים שהקב"ה ישרה שכנינו בינינו. ואם יתבוננו בזה תועיל לנו ההתבוננות לפרש את הדרכים איך להתקרב להקב"ה, והדרך היחידה להתקרב היא ע"י תפילה ותורה, לא יתכן שתהיה שייכות להקב"ה בלי התפילה ואי אפשר שתהיה איזה שייכות להקב"ה בלי תורה, ויסודם של תורה והתפילה צריך להיות "מידות טובות".

"על שלושה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים" בימים אלו יש רפיון בהתמדה ובשמירת הסדרים לכן יש להתחזק בזה יותר, וכן "עבודה" בזמן שהיה בית המקדש זה היה הקרבת הקורבנות, וע"כ צריך להתחזק בתפילה עד כמה שאפשר. להתפלל מתוך הסיוד, להשתדל לכוון עכ"פ פי' המילות, עד שיפתח הלב, תפתח המחשבה. והתפילה צריכה שתהא דרך תחנונים, שיהיה אלו השבועות כמו עשרת ימי תשובה.

כדי לראות בשמחת ירושלים צריכים לדרגת "המתאבלים עליה"

הגמ' אומרת [גיטין נז, א] על הפסוק "שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהבי", שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה", מעשה בכפר אחד בארץ ישראל שהיו צדיקים גמורים, ולמה נחרבה. משום דלא נתאבלו על ירושלים, ורואים מכאן שכדי לזכות בשמחת ירושלים "שישו ושמחו בה" צריכים להגיע לדרגת "כל המתאבלים עליה". שהקב"ה יעזור שכא"א יהיה לו חלק בקיום הלכות בין המצרים והקב"ה ימהר את הגאולה במהרה בימינו אמן.

קושי החורבן לפני המקום

תוס' ד"ה ונעשה נס והיה דם וכו' להודיע דקשה לפני המקום חורבן בית המקדש: יש להבין, אם קשה החורבן לפני המקום אם כן למה מביאו? אלא הביאור בזה, דזה ודאי דלהקב"ה קשה לעשות עונשים, הוא יתברך רוצה שכלל ישראל יתנהגו כשורה ולא יהיה צריך להביא עליהם את הפורעניות. וענין העונשים, דהקב"ה רוצה לעורר את ישראל לחזור לדרך הישרה, ועל זה החרב את בית מקדשו והביא את כל הצרות, אבל על כל פנים יש מזה צער גדול וקשה לשכינה! ונורא למתבונן על האהבה שיש להקב"ה עם בניו אהוביו הכלל ישראל!!!

האבילות על החורבן אין לה סייגים וגדרים

בימים אלו מוטל עלינו לנהוג באבילות על חורבן בית המקדש, והנה באבילות מצאנו אבילות על מת, ואבילות על חורבן בית המקדש ואמר בזה רבי שלמה אלקבץ זצוק"ל, שבאבילות של מת מצאנו גדרים עד כמה מותר להתאבל, "לא תתגודדו" אמנם גדול צערו בהלקח ממנו קרובו הקרוב אליו, אולם נשאר לו האב הגדול שבשמים שהוא הבורא והמנהיג. "בנים אתם לד' אלוקיכם" ובכל מצב של צער הרי יש לנו לחסות בצילו של הקב"ה. אבל בחורבן בית המקדש אין גבול לאבילות כמו שאמר ירמיהו בנבואתו "מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה" בכיה בלי סייגים וגדרים, והביא בשם רבי יעקב עמדין זצוק"ל שמצות האבילות על ירושלים היא כפשוטה לקונן ולהצטער. ויש לנו להתבונן מה השינוי באבילות זו, ולהבין זאת צריך התבוננות מה הענין של חורבן בית המקדש.

חורבן בית המקדש הוא חורבן החיים

וכתב הגאון ר"ש אלקבץ דעלינו להבין שחורבן בית המקדש הוא חורבן החיים, כי ערך החיים הוא קיום התכלת שבעבורה נברא, ואם חסר בתכלית הרי חסר בעצם החיים, ולמשל אדם בעל חכמה ותבונה וגבורה שנעשה משותק וניטלה ממנו דעתו ונשאר בו רק רוח חיים, הרי חייו אינם חיים, ולמה לו חיים אם חסר אצלו קיום התכלית שבעבורה נברא האדם. בהבנה זו צריכים להבין את חורבן בית המקדש, שהיה מקום שממנו שאבו וינקו את הרוחניות והמעלות כדי שהאדם יגיע לתכלית הנרצית, ע"י שראו את עבודת הקרבנות שנעשה בקדושה ובטהרה נוסף השפעה של יראת שמים, וכשאדם נכשל בחטא הביא קרבן ונתכפר לו. ואחר שחסרנו זאת ונאבד מאתנו מקור ההשפעה הרוחנית והקדושה שעל ידה באנו לתכלית היצירה של האדם הישראלי, ממילא פשוט הוא שהאבילות היא ללא גדרים אלא "מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה", ואמנם נכון הוא שנשארנו בנים לד' אלוקינו גם אחר החורבן אולם בכל זאת לא נאמר באבילות חורבן בית המקדש גם את הציווי של לא תתגודדו, כי היה מצב בין הכלל ישראל להקב"ה כמו שכתב רש"י [דברים א' כ"ז] שהכלל ישראל אמרו בשנאת ד' אותנו והוא היה אוהב אתכם אבל אתם שנאתם אותו ורח"ל, ולכן האבילות והקינה היא ללא הפוגה.

בנותימות ההלכה

בימים אלו של בין המצרים צריכים להתבונן ולדעת ולהרגיש את השפל הרוחני של הכלל ישראל ומצב הגלות והסבל שנובע מחורבן בית מקדשינו. שהסיבה לכל זה היא מחמת מעשי האדם שזה גרם לכל המצב הירוד בעולם "ומפני חטאינו גלינו מארצינו" ולכן שאנחנו מתאבלים ורוצים לראות בבנין בית המקדש במהרה זה מחייב אותנו לתקן דרכינו ומעשינו, לפקח על מעשינו ולהוסיף בקיומי מצוות, ואם אמרו חז"ל "על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתי שלא ברכו בתורה תחילה". הרי אנו מחויבים להסיר מעלינו את הסיבה הזאת והוא ע"י התמדה ושקידה ביגיעת התורה, ולבקש בתפילה ותחנונים "ותחינה עינינו בשובך לציון ברחמים" "השיבה שופטינו וכו' ועי"ז והסר ממנו יגון ואנחה, ובזה נזכה שיקויים בנו "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה בב"א [מכתבי הג"ר יואל שפירא].

להצטער על חורבן בית המקדש ועל הירידה של כלל ישראל

ימים אלו ימי בין המצרים נקבעו בו הלכות של הנהגת אבילות, כל הנהגה באבילות הוא כדי לפתוח את הלב, להצטער על חורבן בית המקדש, ועל הירידה הרוחנית של כלל ישראל שירדו וירדו ירידה אחר ירידה ממדרגת הקדושה והטהרה, ועל זה צריך לקונן ולהתאבל יותר מן הצרות והרדיפות שעוברים הכלל ישראל בכל שנות הגלות, ומכח ההתבוננות בזה צריכה לצמוח שאיפה לגדלות בתורה ובמצוות מתוך הכרה אמיתית שזה החיים ולא שום מצב אחר. כי כל מה שרואים ברחוב אינו צורת אדם אלא צל של דמיון שחולף ואיננו.

והנה החורבן והגלות היה בימים אלו בין י"ז בתמוז לט' באב, והמתבונן בזה ימצא דברים מפליאים, בי"ז בתמוז נעשה העגל שעל ידו ירדו כלל ישראל לשאול והוסר עדיים מעליהם, ובליל ת"ב היה מעשה המרגלים, ושני מאורעות אלו שינו את מהלך הכלל ישראל לדורי דורות. קודם חטא העגל היו הכלל ישראל בדרגה של אדם הראשון קודם החטא, וכפי שאומר הנפש החיים שראו את הנשמע ושמעו את הנראה יותר ממלאכי השרת, ודרשו במכילתא עה"פ "אני אמרתי אלוקים אתם ובני עליון כולכם" [תהילים פ"ב], שבריאית האדם ביסודה היתה שיהיה האדם בדרגה של בן עליון, אולם שנכשלו בחטא "אכן כאדם תמותון" והפסידו כל המדרגה הרמה. וכן בחטא המרגלים נגרם שלא יכנסו לא"י ואם היו נכנסים מיד היה נכנס עמהם משה רבינו והיה נמשך עמהם הנהגה הניסית שהיה במדבר גם בארץ ישראל, ולא היה נחרב בית המקדש. הרי לנו כמה גורם החטא לחורבנות, והתיקון לזה הוא התחזקות בתורה ובאמונה בהש"ת.

ימים אלו צריכים להשתדל שלא יעברו מתוך רפיון אלא אדרבה להתחזק בלימוד התורה, ובעבודת התפילה לשתף את הלב בהבנת התפילה, ולעשות חסד עם השני, שיהיה יחס טוב בין אדם לחבירו, ויתקיים בנו מה שאמרו חז"ל כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

התבוננות בחיוב אבלות על חורבן ביהמ"ק

עומדים אנו בג' השבועות מה שקוראים בהם את ההפטרות של שלשה דפורענותא, בירמיהו, שבזה הנביא מדבר על ישראל, על חורבן הבית. ויש הלכות בשו"ע איך צריכים לנהוג בימים האלו, שענינם אבלות על חורבן בית המקדש.

הנה בכל קיום של מצוה, צריך להיות שלא יהיה מצות אנשים מלומדה, שלא יצא קיום מצוה מתוך הרגל, ללא הרגש שהוא מקיים את המצוה. אמנם נכון שהקב"ה מקבל מאתנו את המצות גם באופן כזה, אבל התכלית היא שהמצוה צריכה לתת קדושה על האדם, שהאדם צריך להתרומם, להיות אחרת, ובזמן שעושים את המצוה כמצות אנשים מלומדה, היא לא נותנת את התכלית מה שהיא צריכה לתת.

וכן בנוגע לקיום ההלכות של ג' שבועות אלו. האם מתבוננים, האם התעכבו לחשוב על מה חז"ל קבעו את ההלכות האלו? נכון שיודעים שהתחילו הפורעניות של החורבן וזה נמשך עד החורבן ממש, אבל לחשוב ולהתבונן מה זה חורבן ביהמ"ק. ואפילו בזמן שחושבים על זה, מתחילים לחשוב על הצרות מה שאנחנו סובלים. מה שכל יחיד ויחיד סובל. בזמן שמגיע לאותו היחיד רח"ל איזה סבל, הוא מתחיל לחשוב, זאל שיין קומען משיח וועט מען אויס גילייזט ווערן פון אלע צרות. אבל לגמרי שכחו שזה לא העיקר! החורבן של הכלל ישראל לא היה חורבן הגוף, אלא ממש חורבן החיים. על ידי החורבן ניטלה כל צורת החיים מאתנו. איך היה נראה החיים בזמן המקדש שהיו דבוקים בה'. וכשהיו מתעסקים בבית המקדש, איך היה נראה האופן של הקרבת הקרבנות, ואיך כל יחיד ויחיד עמד, באיזה גדלות, באיזה רוממות. ועל זה לגמרי לא חושבים.

הגמרא [ברכות ג, א'] מביאה, שיש ג' משמרות בלילה. ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי. שאג ישאג על נוהו, על בית המקדש. ועוד אומרים חז"ל כי בשעה שישראל נכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ועונים יהא שמייה הגדול מבורך, הקב"ה מנענע בראשו ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך. כמה מאושר המלך, ממ"ה הקב"ה, בזמן שהיו מקלסין אותו בביתו כך. מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

אם חייבים אנו לקיים את ההלכה להתאבל על חורבן בית המקדש, אנחנו צריכים להתחיל לחשוב את האוי להם לבנים שגלו משולחן אביהם. מה הכוונה שולחן אביהם? כשהבנים נמצאים אצל האב הם נמצאים בתוך ביתו, ואם האבא הוא אדם גדול הם רואים את ההנהגה שלו, את מעשיו, ולמדים ממנו להיות כמוהו. זה נקרא בן שיושב על שולחן אביו.

חז"ל הק' אומרים לנו שמצבו של כלל ישראל שהם חיים כמו בן עם אביו. הם יושבים ליד שולחן אביהם, והם חלק בלתי נפרד ממנו. חורבן ביהמ"ק גרם לסילוק השכינה מאיתנו ולריחוק ממקור החיים. כל צורת החיים השתנתה. על זה דווה לבנו, ועל אלה חשכו עינינו.

שביבי אורה

הגאון רבי יצחק דב קאפלמאן זצ"ל
ראש ישיבת לוצרן
נערך ע"י הרה"ג משה דוד קרנברג שליט"א

וימאסו בארץ חמדה

עיקר העבודה כדי להגיע לידי אבלות אמיתית, ולפחות במקצת כפי הדרגה שלנו היא רק ע"י שנתבונן ונכיר באמת מה אנו חסרים ומה הפסדנו בחורבן הנורא, ובאמת הלא כל הגזירה של החורבן התחיל משרשו מהחטא המרגלים וכמו שאמרו 'אתם בכיתם בכי' של חנם חייכם שתבכו בלילה זה בכל שנה על החורבן' וכשנתבונן מה היה הנקודה של חטא המרגלים אנו רואים בפ' שלח וידעו את הארץ אשר מאסתם בה' שנתבעו על שמאסו בארץ ישראל, וכפי שמפורש בתהלים [קו]: 'וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו וכו', וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות' דהיינו גזרת הגלות שנגזר עם חטא המרגלים, ומפורש שהשורש לחטא והעונש הוא שמאסו בארץ ישראל.

והביאור הוא דהגם שע"י המרגלים נגרם לכלל ישראל פחד וחשש להכנס לארץ ישראל אמנם כל זה שייך רק אם מחשיבים את ארץ ישראל למקום כשאר המקומות, וכאפשרות להיות מדינה ומקום מגורים עבורנו, שאז שייך לומר שאם נחשוב שאין לנו את האפשרות להכנס לשם ולחיות שם עדיף לנו להשאר במדבר או לשוב למצרים שבזה נוכל להתקיים, אולם באמת זהו הנקודה של מאסתם בה שהרי ארץ ישראל הוא המקום היחיד להחיות של כלל ישראל, ואין לכלל ישראל קיום ושלמות רק בהיותנו בארץ ישראל, וללא ארץ ישראל חסר לנו כל המציאות שלנו, וא"כ ע"י דבר זה ניתקו עצמם הדור הזה מהתקשרות השלמה אל ארץ ישראל, וזהו שגרם לנו גם לדורות הבאים להגיע עד חורבן וגלות לאבד את הקשר שלנו עם כלל ישראל.

שבאמת ארץ ישראל הוא מתנה רוחנית לגמרי, וכמו שכל אדם צריך מקום גשמי שיוכל לדור שם כן בני ישראל שמציאותם וחיותם היא כולו רוחני, אין להם אפשרות להתקיים בשלימות אלא על המקום המתאים להם שהוא ארץ ישראל, ואמרו חז"ל עה"פ 'עמד וימודד ארץ' [חבקוק ג'], מדד הקב"ה בכל הארצות ולא מצא ארץ שראוי לינתן לישראל אלא ארץ ישראל, והיינו שאין בעוה"ז ארץ המתאימה להמידה והשיעור של בני ישראל שהן מידות רוחניות.

ובגמ' [בברכות] אמרו ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן אינן נקנין אלא ע"י יסורים והן תורה, ארץ ישראל ועוה"ב. והיינו דארץ ישראל שייך למתנות אלו שהן כולו ענין רוחני ולא כמושג גשמי של מקום ושטח של מדינה גרידא.

וא"כ פשוט דמה שישראל לא התבוננו אז בענין זה להשיג בשלימות את מעלת ארץ ישראל ומהותה, אלא החשיבו את ארץ ישראל כמקום גשמי כשאר ארצות הארץ, ויש תחליף ואפשרות להסתדר במקום אחר ג"כ, א"כ בזה גופא אבדו את זכותם במהותה האמיתית של ארץ ישראל ולא זכו להכנס שם, וכן לדורות נגרם הפגם להפסיד את המעלה האמיתית שלו.

וכן הוא גם עכשיו בשבילנו שכל שאנו מתייחסים אל ארץ ישראל כדבר גשמי גרידא לא שייך להתאבל ולהצטער כראוי על ארץ ישראל שהרי מה חסר לנו הרי ב"ה גם בגלות אנו ממשיכים לחיות ויש אפשרות להסתדר, אמנם עלינו להתבונן שאין זה מצבינו האמיתי כלל שעלינו לחיות חיים אחרים לגמרי, חיים שאינם נמצאים בגלות, וכמו שאנו מבקשין 'רחם על ציון כי היא בית חיינו', שהחיות שלנו היא מבית המקדש וירושלים וארץ ישראל, והלא שם בבית המקדש היינו רגילים לחיות תדיר עם ניסים גלויים בכל יום, היו ניסים שהיו בבית המקדש, ובכלל החיים בארץ ישראל הוא מציאות אחרת מבכל הארצות וזהו החיות הראויה בשביל ישראל וכן מצינו בגמ' 'ארץ צבי' שהיא יכולה להכניס הרבה יותר משטחה הגשמי, שאינה מתנהגת ע"פ כללי העוה"ז.

ובתפילת מוסף לשבת אנו מבקשין 'יה"ר שתעלינו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו', שהמצב שלנו הראוי בארץ ישראל אינו רק לעלות לשם ולהמצא שם אלא להיות נטועים שם, וכמו שאילן נטיעתו מחברת אותו למקום שתחתיו ורק בזה הוא יכול לחיות ולהתקיים ע"י שמקבל יניקתו מארצו, וכן כלל ישראל צריכים לקיומם להיות נטועים בארץ ישראל ולהתחבר לשם, ועי"ז יכולים לקבל יניקת חיותם הרוחני הראוי להם, וכל זמן שאנו בגלות הרי אנו בבחינת אילן שנעקר ממקום נטיעתו שפשוט שהוא מחוסר כל חיות לגמרי.

וא"כ זהו עבודתנו בימים אלו בפרט להתבונן היטב מהי גודל האבדה שהפסדנו, מהו המצב הירוד שאנו נמצאים בו לעומת מה שהיינו בהיותנו על ארצנו ובמקומנו הנכון. ועלינו להגיע לידי שאיפה לידי המצב הרוחני הנעלה של החיים בארץ ישראל להצטער על העדר הגדול בחיינו הרוחניים שכל תפיסתנו היא רק הגשמיות של שאר הארצות, ועי"ז נוכל להגיע קצת לידי אבלות אמיתית על ארץ ישראל וירושלים ובזה נתקן את השורש של החטא של 'וימאסו בארץ חמדה' שבהאבילות אדרבה אנו מתקשרין שוב אל הארץ חמדה ונזכה לראות בקרוב השמחה השלמה.

*

דור שלא נבנה מקדש בימיו

כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו מעלין עליו כאילו חרבו [ירושלמי יומא פ"א ה"א] ובילק"ש [תהלים פ"י קלז (רמז תתפ"ו)] מוסיף: שהטעם לפי שלא עשו תשובה, דהיינו שבאמת הלא כל החורבן רק ממשיך משום המעשים שלנו שעדין אינם מתוקנים וא"כ אנו הגורמים את החורבן בכל שנה ושנה מחדש.

בנות ימות ההלכה

אמנם יש להתפלא דאיך יתכן שבעוד הראשונים שהיו לכלל ישראל אז גדולי עולם ענקי רוח הרמב"ם, הרא"ש האריז"ל הרעק"א וכו' ובכל זאת לא זכו להגיע לידי התיקון שיבנה הבית המקדש בימיהם, א"כ איך יתכן לחשוב ולתבוע מדור העני והשפל שלנו שאנו כן נזכה להיות נבנה ע"י התשובה שלנו.

אולם האמת הוא שהבנין בית המקדש מצטרף מעבודת כל הדורות יחד, וכל דור ודור עליו מוטל לתקן ולהשלים את חלקו בבנין, ויתכן שאם הדור הוא כתיקונו ותיקן את חלקו המוטל עליו בשלימות נמצא שהוא בנה את חלקו לגמרי ורק שעדין מחוסר עבודת שאר הדורות וממילא זהו בגדר נבנה בימיו שכבר בימיו נעשה הבנין, אבל אם שאר הדור לא זכה לבנות ולעשות את המוטל עליו ע"ז מעלין עליו שהוא החריבו.

וענין זה הוא לא רק ביחס לכלל הדור, אלא גם ביחס כל יחיד ויחיד, שבדאי הצדיקים של כל הדורות הם במעשיהם תיקנו לגמרי את חלקם בבנין הבית המקדש ומצדם נחשב כאילו נבנה על ידיהם, וכן הוא גם לגבי הדור שלנו, שבמצבינו החלוש לא נתבע מאתנו שנפעל כמו שפעלו הדורות שלפנינו, אלא שלפחות נעשה כפי הכוחות שלנו, שנעשה את המוטל עלינו, ועי"ז נזכה שגם חלקנו יצטרף עם כל מה שפעלו הדורות הקודמים, ובזה בעז"ה נזכה לראות בקרוב בגאולה שלמה.

ובגמ' [ב"ק ס', ב'] מובא עובדא על שמואל הקטן שהתאבל על ירושלים בפרהסיה וטענו עליו את חשיבות לאיתאבולי אירושלים ורק אחרי שהוכיח שהוא גברא רבה הניחוהו, ומבואר שאדם פשוט אינו ראוי להתאבל על ירושלים, כי מי שאינו מתקן מעשיו הוא בעצמו גורם לחורבן ואם כן אין מקום שהוא יתאבל ויצטער על החורבן שהוא עצמו גרם ועשה, ורק מי שמצדו תיקן את חלקו והוא בגדר נבנה בימיו הוא שראוי שיצטער ויתאבל על מה שעדין חסר לנו הבית המקדש וירושלים.

אמנם למעשה כל הגמ' הנ"ל היא רק להתאבל בכל ימות השנה שלזה צריכין אדם חשוב דוקא, אולם בימים אלו של בין המצרים וחודש אב ותשעה באב שתיקנו לנו חז"ל דינים והלכות אבילות לכל אחד א"כ הזמן גרמא שנותן האפשרות לכל יחיד באיזו דרגה שהוא שיוכל להשתייך לענין אבילות על ירושלים ולהצטער ולהרגיש את החסרון שיש לנו בהחורבן ואדרבה זה חובה על כל ישראל לקיים את הלכות אבילות שנתקנו לנו. וע"כ בודאי עלינו להשתדל בימים אלו לתקן בכל הכוחות שלנו את מעשינו שלא נהיה מהמחריבים בעצמם אלא שבשבועות אלו נגיע להיות בכלל מי שנבנה בית המקדש בימיו שבמעשים שלנו יושלם החלק המוטל עלינו, ועי"ז נזכה להגיע באמת לידי נבנה בימיו ממש בב"א.

*

אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי

בגמ' [ב"ב ס', ב'] אם אשכחך ירושלים תשכח וגו' אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי, מאי על ראש שמחתי זה אפר מקלה שבראש חתנים, א"ל ר"פ לאביי היכא מנח להו במקום תפילין שנאמר לשים לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר [וכן נפסק בשו"ע סי' תק"ס ס"ב].

והענין הוא דחתן בעת שהוא נכנס לחופה לבנות את ביתו לתפארת, עליו לזכור את ביתו של הקב"ה שהוא נחרב ונשרף והוא במצב של אפר תחת פאר.

אמנם בודאי אין הכוונה שחז"ל הטילו על החתן עכשיו באמצע שמחתו לערבב את שמחתו ולהתאבל על ירושלים, אלא אדרבה הענין הוא להוסיף אל החתן על שמחתו שע"י האפר שעל ראשו הוא מתחבר אל ירושלים ובית המקדש ובזה גם שמחתו וביתו משתייכת אל העתיד הנצחי של ירושלים, וזהו פירוש הפסוק על ראש שמחתי שעל הראש של השמחה 'השפיץ' השיא של השמחה של החתן הוא האפר הזה של זכר למקדש. וזהו שעלינו לזכור תמיד שבאמת אין שמחתנו שלמה במצבנו הזה אלא ע"י האפר הזה, דהינו עד כמה שאנו זוכרין עדיין את ירושלים ובית המקדש ושבזה אנו שייכין גם אל העתיד המובטח לנו.

והוא ביאור הפסוק של פאר תחת אפר שלעתיד לבוא האפר עצמו יגיע לידי פאר, וגם עכשו אנו כבר נותנין את האפר על מקום הפאר על מקום התפילין שהוא הפאר שלנו, שכבר עכשו המקדש הוא הפאר שלנו אלא שבעוונותינו הוא עדין בחורבנו.

ועל זה אמרו שם בגמ' הנ"ל שכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, שאין הכוונה דווקא לעתיד לבא, אלא נאמר לשון הווה 'זוכה ורואה' שמי שמתאבל באמת מיד הוא כבר מחובר עכשיו בשמחת ירושלים שהיא השמחה השלמה באמת והוא כבר משתייך אל השמחה הזאת שתתגלה במהרה בימינו, אמן.

מורא מקדש

הגאון רבי יצחק זאב סולובייצ'ק זצ"ל

רב ואב"ד בריסק

באחד מימי חול המועד נכנס אל בית רבינו הרב מבריסק רבי יצחק זאב סולובייצ'ק זצ"ל אחד מראשי הישיבות ואמר לו בשמחה: 'חזרתי עכשיו מביקור בכותל המערבי, ומיד שמתי פעמי לביקור אצל הרב'. להפתעתו, משפט פתיחה זה לא שימח את הרב, כי אם להיפך. הוא החדיר בו מבט נוקב והביע התמרמרות: 'ביקור?! ביקור?! בכותל מבקרים?! מבקרים?! איפה מורא מקדש???' [מתוך אורחות חסידך].

